

HET OEFENINGSKAMP BIJ MILLIGEN IN 1874.

(Vervolg van N°. 1, Bladz. 24.)

1STE MANOEUVRE IN HET VUUR OP DEN 29STEN AUGUSTUS.

Bij Dagorder n°. 17 werd voor den 28sten Augustus een kleine manoeuvre in het vuur met twee partijen tegenover elkander bevolen. Deze manoeuvre werd, wegens het ongunstige weder op dien dag, den 29sten daaraanvolgenden uitgevoerd.

Het gedeelte der Dagorder, betrekking hebbende op de oefeningen, luidde als volgt:

Onderstelling.

Partij A.

Commandant de Majoor A. Exerцитie-tenuë met kwartier- of stahnuts. Uit het kamp marcheeren om 8 uur.

Een voorhoede, bestaande uit één bataljon infanterie, aangevuld tot 800 man, behalve het kader, 2 pelotons huzaren en 2 sectiën rijdende artillerie, moet Vossen uit de richting van Stroe met marsch-veiligheidsmaatregelen naderen. Zoodra de vijand het geschut-vuur opent, ontwikkelt deze voorhoede zich tot het gevecht en zet den aanval door totdat de vijand wijkt. Daarna de vervolging. Partij A mag om 9½ uur uit Vossen deboucheeren.

Partij B.

Commandant de Majoor B. Gewone exercitie-tenuë.

Een achterhoede, sterk 3 compagnieën, ieder van 160 man, behalve het kader, 2 pelotons huzaren en 1 sectie rijdende artillerie, bezet het terrein ten zuiden van Nieuw-Milligen bij het Lugtje. Zoodra de aanvaller zichtbaar wordt of onder het bereik van de artillerie komt, opent deze het vuur, dat, door de infanterie ondersteund, wordt voortgezet totdat de stelling ontruimd moet worden. Achterwaarts wordt daarna een nieuwe stelling ingenomen. Partij B moet om 9 uur in positie zijn. De Bevelhebber zal haar alsdan in oogenschouw nemen.

NB. De bovenbedoelde pelotons huzaren moeten door samensmelting der beide eskadrons van het 1ste regiment zooveel mogelijk op 12 rotten gebracht worden. Bij elk peloton 1 luitenant en 2 wachtmeesters.

Munitie. 15 Losse patronen per infanterist, 10 per cavalierist, 5 kardoezen per stuk. De bataljons infanterie van beide partijen nemen de patroon-caisson mede.

Algemeene opmerkingen en aanbevelingen. Deze oefening in het tirailleeren moet tevens strekken tot toepassing van de regels der nieuwere gevechtsleer, zoowel bij aanval als bij verdediging. Daarom behoort duidelijk opgegeven te worden: de ontwikkeling uit de gevechtscolonne tot de gevechtsstelling; de uitgestrektheid der bezette stelling met de verdeling der troepen daarin; de afstanden waarop de verschillende vuren geopend worden; het avanceeren onder het bereik van het geschutvuur (2500 à 3000 pas) tot aan de grens van het geweervuur ($\pm$ 800 pas); het avanceeren tot binnen het bereik van het werkzaam geweervuur ($\pm$ 400 pas); de vorm, waarin de aanval met de bajonet wordt doorgezet; de opvolgende stellingen der artillerie; de wijze waarop de stelling ontruimd en achterwaarts opnieuw positie genomen wordt.

Na afloop van de oefening wordt van beide partijen een kort en zakelijk verslag met schets ingewacht.

Na aftrek van het boven opgegevene blijven over: per brigade infanterie 3 eenigszins zwakkere bataljons; van de cavalerie 4 eskadrons; van de artillerie 3 batterijen veldartillerie. Voor deze: brigadesgewijze evolutiën met 3 wapens. De 1ste brigade, onder commando van den commandant der brigade cavalerie, ten oosten van Garderen; de 2de brigade, onder bevel van den commandant der kampeerende artillerie, ten oosten van den grintweg Nieuw-Milligen—Harderwijk. De kapiteins-adjudanten van het 4de en 7de regiment infanterie worden respectievelijk aan hen toegevoegd. De majoors, die ouder in rang zijn dan de commandant der artillerie, geven het commando aan den oudsten kapitein over en wonen de tirailleuroefening ten zuiden van den straatweg bij. De 4 eskadrons van het 3de regiment huzaren en de 3 batterijen veldartillerie worden over de 2 brigades verdeeld. In 't algemeen moeten de brigadecommandanten, zoo mede de commandanten der cavalerie en artillerie, met elkander in overleg treden om de verschillende troepen, die morgen zullen samenwerken, op het bepaalde uur ter beschikking van de respectieve commandanten te hebben.

Voor het inleveren van de *scherpe* en het ontvangen van de *losse* patronen bij de troepen, die morgen aan de tirailleuroefening ten zuiden van den straatweg deelnemen, wordt verwezen naar Dagorder n°. 10.

Uitvoering. Het medegedeelde van de Dagorder, waarbij de strekking der oefening als toepassing der nieuwere gevechtsleer zoowel bij aanval als bij verdediging werd omschreven, en het duidelijk markeeren van de hoofdmomenten der verdediging en des aanvals werd aanbevolen, gaf genoegzaam te kennen, dat deze oefening het karakter moest dragen van een proef. Aan de beide

commandanten werd dan ook, namens den Bevelhebber, opdat zij zooveel mogelijk aan diens intentiën zouden kunnen beantwoorden, de vrijheid gegeven, de door hen te nemen beschikkingen en den gang der manoeuvre vóór de uitvoering daarvan te bespreken.

Het is noodig om op deze omstandigheid te wijzen, ten einde eenzijdige bemerkingen op de manoeuvre te voorkomen.

De beide commandanten begaven zich den dag vóór de uitvoering der manoeuvre naar het terrein en pasten eenige afstanden af. Zij bevonden, dat de vier midden-jalons ongeveer 2000 pas, de twee het dichtst bij de stelling van 't Lugtje staande jalons 1150 pas, een ingezonken wagenspoor, die een zeer goede dekking voor de aanvallende infanterie aanbod, 350 pas, en een vrij ruime kuil, waar zich een geheele compagnie gemakkelijk geheel bedekt kon opstellen, op ongeveer 600 pas van de genoemde stelling verwijderd waren.

Bij bespreking van den aanval kwam bij hen natuurlijk in de allereerste plaats het Kootwijksche zand in aanmerking. Het lijdt geen twijfel, dat de aanvaller in alle andere omstandigheden zijn hoofdmacht door het Kootwijksche zand zou hebben doen vooruitrukken. Door het Kootwijksche zand toch kon de aanvaller geheel gedekt op de linkerflank en in den rug der stelling komen, waardoor deze zonder slag of stoot zou ontruimd hebben moeten worden. Op die wijze evenwel zou noch de verdediging, noch de aanval aan de bedoelingen van den Bevelhebber, om namelijk de tactische handelingen volgens de nieuwste denkbeelden bij aanval en verdediging sterk te doen uitkomen, beantwoord hebben.

Uit dien hoofde besloot de aanvaller met zijn hoofdmacht over de Garderensche heide tegen het front der stelling op te rukken, en slechts één compagnie door het Kootwijksche zand een omtrekkende beweging te laten doen. Hij vooronderstelde daarbij, dat hij om de een of andere reden genoodzaakt was in verband te moeten blijven met andere troepen, die langs den straatweg en ten noorden daarvan gelijktijdig ten aanval voortrukten. Bovendien bepaalde hij, dat de door het Kootwijksche zand te zenden compagnie hare omtrekking niet eerder zou mogen doen gevoelen, dan wanneer de verdediger zijn snelvuur tegen de in front aanvallende troepen geopend zou hebben. Voor den verdediger zou ten slotte het verschijnen van die compagnie op zijn linker-vleugel en zelfs in zijn rug, een gereede aanleiding geven om de stelling te ontruimen.

De verdediger zou zich bepalen tot het bezetten van de heuvelrij ten zuiden van den straatweg, bekend onder den naam van het Lugtje, en vooronderstelde dat Nieuw-Milligen en de verlenging der stelling ten noorden van den straatweg door andere troepen verdedigd werden. Nieuw-Milligen werd derhalve voorbedachtelijk door de verdedigende macht van het Lugtje niet bezet.

Daar nu de verschillende afstanden zoowel aan den aanvaller als aan den verdediger bekend waren, kon deze zijn vuren zeer nauwgezet regelen naar

de afstanden, waarop de aanvallende troepen allengs tot de stelling genaderd waren, en kon gene zijn troepen ontwikkelen, doen avanceeren en vuren, zooals dit bij de nieuwere gevechtsleer voor de opvolgende zones van vuur, waarin die troepen kwamen, wordt voorgeschreven.

Aldus handelende konden en aanvaller en verdediger tot op het laatste oogenblik op de meest duidelijke en gemarkeerde wijze de verschillende momenten doen uitkomen, die zich volgens de nieuwste tactische denkbeelden bij den aanval en de verdediging in het vervolg zullen voordoen.

Treden wij alsnu, toegerust met de gegeven inlichting, op het gevechts-terrein.

De stelling bij het Lugtje bestaat uit een doorloopenden heuvelrug, die, even ten oosten van Nieuw-Milligen bij den straatweg zich weinig boven den omliggenden bodem verheffende, plotseling tot een hoogte van 3, vervolgens van 5 M. ongeveer klimt, om daarna weder tot gemiddeld 3 M. te dalen en eindelijk weder tot 4 M. te stijgen, waarna hij zich op het punt, waar hij zich in oostelijke richting ombuigt, oplost in het sterk geaccidenteerde, als het ware uit diepe zandgroeven samengestelde Kootwijksche zand. De 3 à 4 hoogste gedeelten van den heuvelrug zijn scherp door steile wanden gevormd en door lagere gedeelten, die breeder zijn en minder steile hellingen hebben, verbonden. De wanden naar den kant van Vossen, zoomede het daarvoor gelegen terrein, zijn begroeid met dicht eiken kreupelhout, dat over het algemeen niet hooger is dan 0,9 à 1,2 M. Dit kreupelhout vormt evenwel, dicht ineengegroeid als het is, vooral op de wanden der heuvels, als het ware een natuurlijke verhakking, die het beklimmen zeer moeilijk maakt. Onmiddellijk aan den voet der oostelijke wanden aanvangende, bestaat het terrein uit een zandvlakte, die zich tot aan de hellingen der Soerensche hoogten aansluit, hier en daar slechts afgewisseld door alleenstaande, zich nauwelijks tot manshoogte verheffende heideplateau's van geringen omvang; zoodat een aanvaller, die vasten voet heeft gekregen, op het naar het oosten zich ombuigend en met den straatweg nagenoeg evenwijdig loopend gedeelte van de hoogten van het Lugtje, het inwendige en den rug der stelling geheel en al domineert.

De verdediger had zijn troepen als volgt in deze stelling geplaatst. Op het laagste gedeelte van de heuvelrij nabij den straatweg stonden de 2 stukken rijdende artillerie, met 1 sectie infanterie rechts en 1 sectie infanterie links van zich, in tirailleurs opgelost. De stukken stonden goed gedekt en konden het geheele voorliggend terrein bestrijken. Bij den terugtocht konden zij gemakkelijk op den straatweg komen en hadden dus een goeden terugtochtsweg. Het andere peloton infanterie van de compagnie, waartoe bedoelde sectiën behoorden, was als soutien op een paar honderd pas achterwaarts achter een heidebrok gedekt opgesteld.

Links daarvan was het hoogste gedeelte van de heuvelrij bekroond met het eerste peloton der 2de compagnie, terwijl het tweede peloton als soutien aan den voet der hoogte als achter een borstwering gedekt stond.

Verder links van de 2de compagnie had het eerste peloton van de 3de compagnie het eerstvolgend hoogere gedeelte der heuvelrij bezet, en was door een voorloopig onbezet lager gedeelte daarvan van het eerste peloton der 2de compagnie gescheiden. Op dit lagere gedeelte der heuvelrij, tusschen de 2de en 3de compagnie, dat een soort van bres in den heuvelrug vormde en het best toegankelijke punt voor den aanvaller was, is bij den aanval des vijands het soutienpeloton der 1ste compagnie in de vuurlinie gerukt. Het tweede peloton was als soutien, op ongeveer 50 pas achterwaarts achter een begroeiende heidebrok, opgesteld.

Het tweede peloton der 2de compagnie had in last om bij den aanval des vijands het eerste te versterken; de soutien-pelotons der 1ste en 3de compagnie bleven voorloopig ter beschikking van den commandeerenden officier.

Een peloton cavalerie stond op den linkervleugel en het andere peloton als ondersteuningspeloton een paar honderd pas achter het eerste. Zij hadden last om bij het begin van de manoeuvre vooruit te gaan en het Kootwijksche zand te éclaireren.

De patrooncaisson eindelijk was een paar honderd pas achter de stelling bij den straatweg gedekt geplaatst.

Alvorens de troepen op de beschreven wijze de aangewezen punten gingen bezetten, werd hun eerst het doel der manoeuvre en de wijze van verdediging verklaard, en hun vooral aanbevolen niet eerder te vuren, dan wanneer zij daartoe van hunne officieren het bevel ontvingen. Ook werden zij bekend gemaakt met de afstanden van 2000, 1150, 800 en 300 pas, die de commandeerende officier had opgenomen.

Ten einde het vuur in de hand te houden hadden de compagniescommandanten bevolen, dat alleen de scherpschutters, meerendeels uit het kader bestaande, op de grootere afstanden mochten vuren; dat bij het versnellen van het vuur alleen de bij name aangewezen manschappen hun vuur bij dat der scherpschutters mochten voegen, en dat bij die vuren nauwkeurig moest worden gemikt. Zij zouden zelf de oogenblikken aangeven, waarop het vuur der scherpschutters moest worden begonnen, waarop het vuur moest worden vermeerderd en waarop eindelijk het snelvuur moest worden geopend.

Voor den terugtocht was gelast, dat de verschillende compagnieën, na de stelling ontruimd te hebben, zooveel mogelijk, desnoods pelotons- of sectiesgewijze, bijeengehouden, recht achteruit moesten retireeren tot in een achterwaartsche stelling, die bijtijds zou worden aangewezen.

De aanvallende troepen naderden in gevechtscolonne uit het Stroesche zand het gehucht Vossen.

Een peloton cavalerie en een compagnie infanterie dekten de rechterflank der hoofdcolonne, een sectie infanterie met een half peloton cavalerie de linkerflank.

Ongeveer 1500 pas van Vossen maakte de voorhoede, samengesteld uit 1 compagnie infanterie, 1 sectie artillerie en $\frac{1}{2}$ peloton cavalerie, halt, ten

einde den voortroep, bestaande uit het halve peloton cavalerie en 2 sectiën infanterie, tijd te geven Vossen te verkennen.

Gelijktijdig had de verkenning plaats van Oud-Milligen door de linkerflankdekking.

Na ontvangst van het rapport der cavalerie, dat Vossen onbezet was, werd dit gehucht door een van de compagniescolonnes bezet.

Van de overige compagniescolonnes, die intusschen ter weerszijden van den landweg door het Stroesche zand in gevechtsstelling waren opgerukt, marcheerde een daarvan tusschen Vossen en den duinrand van het Kootwijksche zand vooruit, zoodra de tijding ontvangen was, dat ook Oud-Milligen niet door den vijand bezet was.

Aan de sectie infanterie, die de verkenning van Oud-Milligen had verricht, was gelast, bijaldien zij geen vijand ontmoette, zich het struikgewas langs den straatweg ten nutte te maken, om de bewegingen te volgen van de artillerie, die, voorloopig aan het oog der tegenpartij onttrokken, door het Kootwijksche zand trekkende, later op den linkervleugel van de infanterie ter hoogte van den Mottenkuil in batterij zou komen. Bedoelde sectie moest alsdan als bedekking van de artillerie zorg dragen steeds 150 à 200 pas voorwaarts van deze te blijven; terwijl het haar toegevoegde halve peloton cavalerie de verbinding moest onderhouden met de troepen, die ten noorden van den straatweg ondersteld werden vooruit te rukken.

Weldra verkreeg de commandeerende officier door de meldingen van de uitgezonden cavaleriepatrouilles de zekerheid, dat de tegenpartij bij het Lugtje in stelling stond.

De order werd nu gegeven aan de infanteriecolonnes, om op de vlakte te deboucheeren. De 4de compagnie moest op ongeveer 200 pas van den duinrand tusschen dezen en Vossen deboucheeren, richting houdende met den linkervleugel op het hoogste punt der stelling bij het Lugtje. De 5de compagnie, uit Vossen komende, moest zich op de 4de richten. De 2de compagnie volgde op 300 pas als hoofdtroep en was in halve compagniescolonnes verdeeld. Daarachter volgde eindelijk op ongeveer 400 pas de 3de compagnie als reserve.

De 1ste compagnie trok inmiddels door het Kootwijksche zand, om 's vijands linkervleugel te omtrekken, en werd door het haar toegevoegde peloton cavalerie beveiligd.

De 2 sectiën artillerie volgden den duinrand, ten einde gedekt te naderen, totdat zij ter hoogte van den Mottenkuil, ongeveer 2200 pas van de stelling verwijderd, zouden zijn aangekomen. Zij hadden omstreeks 150 pas voor zich uit het detachement scherpschutters van het bataljon, hetwelk dienen moest om te beletten, dat enkele posten van den vijand de artillerie ongehinderd zouden kunnen beschieten en tevens om in verband te blijven met de compagnie, die de omtrekking moest verrichten.

De artillerie, ter hoogte van den Mottenkuil gekomen, stelde zich op den linkervleugel van de infanterie even ten noorden van genoemden kuil in batterij

en opende haar vuur op de vijandelijke stelling. Gedurende dien opmarsch werd zij door de artillerie des verdedigers beschoten. De scherpschutters bleven in den duinrand op den rechtervleugel der infanterie van de hoofdmacht avanceeren. De hierboven reeds vermelde sectie infanterie en het halve peloton cavalerie bewaakten, ter hoogte van mp. 24 staande, de in batterij opgereden artillerie.

Uit en om Vossen deboucheerende bleef de infanterie in de formatie van compagniescolonnes ongeveer 700 pas doormarcheeren; allengs, nog op 3000 pas van 's vijands stelling verwijderd, ontwikkelde de 4de compagnie zich in een tirailleurlinie, en vormde de 5de compagnie de soutienlinie. De compagniescolonnes formeerden op dezen afstand gekomen, colonnes met pelotons. De hoofdtroep volgde op 300, de reserve achter dezen op 400 pas.

Om 9 uur 55 min. ontwaarde men uit de stelling het deboucheeren van de infanterie des aanvallers op de Garderensche heide. Plotseling zag men zijn artillerie uit het Kootwijksche zand te voorschijn komen en in snellen gang in noordelijke richting oprukken en eindelijk op ongeveer 2000 pas in batterij komen. Dit oogenblik was voor de artillerie des verdedigers gunstig om eenige schoten op die des aanvallers te richten. Die schoten schenen geen groote uitwerking te hebben, daar de vijandelijke artillerie spoedig haar vuur op de stelling opende en bleef voortzetten; waarop die des verdedigers haar vuur staakte, totdat de aanvallende infanterie meer onder haar bereik zou gekomen zijn.

Toen deze dan ook tot omstreeks 2000 pas was genaderd, werd het geschutvuur uit de stelling op haar heropend. De vijandelijke infanterie avanceerde meer en meer in de boven aangegeven formatie. Uit de stelling zag men dichte tirailleurliniën en kleine ondiepe colonnes, die dan eens in de terreinplooien verdwenen, dan weder te voorschijn kwamen.

Eindelijk tot op 800 pas van de stelling genaderd, avanceerden de tirailleurliniën des aanvallers bij gedeelten sprongsgewijs en openden gaandeweg meer en meer het vuur. De soutiens, zoomede de hoofdtroep en de reserve, sloten nu van lieverlede meer op.

Het gelukte aan de aanvallende tirailleurliniën, thans door de soutienlinie verstrekt, zich in het ingezonken wagenspoor op 350 pas voor de stelling te nestelen. Zij openden van daar het snelvuur, dat uit de stelling door een allengs meer gevoed vuur beantwoord werd. Op dit oogenblik rukte bij den verdediger het 2de peloton der 2de compagnie verspreid tusschen het 1ste in de linie, het 2de peloton der 1ste compagnie bezette in gesloten orde het bresvormige lage gedeelte in den heuvelrug, dat den hoogsten heuvel, waarop de 2de compagnie nu in haar geheel stond, met den door het 1ste peloton der 3de compagnie bezetten heuvel verbond; terwijl voorts reeds vroeger het 2de peloton der 3de compagnie naar den uitersten linkervleugel was gesneld, ten einde het doordringen van de omtrekkende vijandelijke compagnie, van wier aantocht de cavaleriepatrouilles intijds hadden kennis gegeven, met kracht tegen te gaan.

Middelertwyl was bij den aanvaller de vuurlinie uit den hoofdtroep versterkt; hoofdtroep en reserve waren tot dicht achter die linie genaderd. Een hevig snelvuur werd op de stelling geopend, dat slechts spaarzaam en bedaard door de achter den heuvelkam gedeekt staande verdedigers werd beantwoord. Op den uitersten linkervleugel der stelling was het 2de peloton der 3de compagnie in een hevig vuurgevecht gewikkeld tegen de omtrekkende vijandelijke infanterie. Gelijktijdig was de sectie infanterie des aanvallers, die tot bedekking van zijn artillerie dienen moest, langs het kreupelhout van den straatweg vooruitgerukt en had, zich nestelende achter de schuren van Nieuw-Milligen, van daar, op nauwelijks honderd pas tegenover den rechtervleugel der stelling, het vuur geopend. De sectie artillerie had toen juist opgelegd en stond gereed om af te rijden, terwijl een sectie der 1ste compagnie verzameld werd, om het verder doordringen der aanvallende infanterie langs den straatweg tegen te gaan.

Nu ging de geheele vijandelijke macht tot den stormaanval over; maar werd daarbij door zulk een allerhevigsten kogelregen uit de stelling overstelpst, dat de verliezen der aanvallers in de werkelijkheid ontzaglijk groot zouden geweest zijn.

Op den uitersten linkervleugel van de stelling was het aan de omtrekkende compagnie des aanvallers gelukt zich meester te maken van de hoogste punten van het terrein, vanwaar zij de verdedigers niet alleen in de flank, maar zelfs in den rug kon beschieten.

Bij den verdediger werd nu het signaal gegeven om terug te trekken. Doordien de aanvaller zich door het dicht ineengegroeide eiken kreupelhout niet spoedig genoeg kon heenwerken, had de ontruiming van de stelling met orde en zonder overhaasting kunnen plaats hebben, ware het niet, dat de omtrekkende vijandelijke compagnie, die een moorddadig vuur op de verdedigers kon richten, een overhaasten terugtocht onvermijdelijk maakte. Niettemin had die terugtocht in gevechtsformatie tot een tweede stelling geregelder kunnen geschieden, indien de verschillende compagnieën of pelotons, ingevolge mondelingen last, recht achteruit, en dus in evenwijdige strekking met den straatweg waren geretireerd. De 3de compagnie, die den linkervleugel uitmaakte, drong te veel naar den straatweg, niettegenstaande zij, langs den voet der hoogten, waarop de omtrekkende vijandelijke compagnie stond, teruggaande, meer beveiligd ware geweest tegen het vuur van die compagnie. Zij had bovendien niet dadelijk op het signaal van retireeren deze beweging begonnen, zoodat daaruit onvermijdelijk eenig gedrang en wanorde moesten ontstaan. Het ware natuurlijk geweest, wanneer deze compagnie, vereenigd met het 2de peloton der 1ste compagnie, zich al retireerende tegen de omtrekkende vijandelijke compagnie had gewend, waartoe dan ook door den Majoor B last werd gegeven.

Ongeveer 800 pas van de eerste stelling nestelden de verdedigers zich zoo goed en kwaad als het kon achter eenige heidebrokken vast, terwijl de 3de

compagnie en het 2de peloton der 1ste compagnie zich haakvormig tegenover de omtrekkende vijandelijke compagnieën opstelden en deze in bedwang hielden.

De sectie artillerie, welke mede tot slechts in deze tweede stelling was teruggegaan en daar te dicht onder het geweervuur van de aanvallers in positie was gekomen, kreeg last een meer achterwaartsche stelling in te nemen. In die nieuwe stelling had zij nog de gelegenheid eenige werkzame schoten te richten op de aanvallers, die zich aan deze zijde van de heuvelrij van het Lugtje verzamelden, klaarblijkelijk om de orde te herstellen en daarna op nieuw ten aanval vooruit te rukken. Onverhoeds werd zij echter door vijandelijke cavalerie gechargeerd, daar zij voor het oogenblik zonder eenige bedekking stond. De cavalerie van den verdediger, die in last had zich voortdurend op den linkervleugel op te houden en dien te beveiligen, was namelijk in haar geheel naar den rechtervleugel getrokken, zonder daartoe bevel te hebben ontvangen; zoodat Majoor B in den waan verkeerde, dat zij nog steeds op den linkervleugel was. De sectie artillerie kon nog bij tijds hare stukken wenden en de aanrukkende vijandelijke cavalerie met kartetsen ontvangen; terwijl een toesnellende sectie infanterie van den verdediger die cavalerie op korten afstand door eenige salvo's vernietigde.

Opmerkelijk was het, dat de terugtocht zoo weinig door de artillerie des aanvallers bemoeijkt werd. Dit had evenwel een natuurlijke reden. Bedoelde artillerie, die aanvankelijk op ongeveer 2200 pas in stelling was gekomen, had verzuimd, naarmate de aanval vorderingen maakte, een meer voorwaartsche stelling op bijv. 1500 pas in te nemen, waartoe zij uit eigen beweging had dienen over te gaan. Nu moest zij nog gehaald worden om den aanval op de tweede stelling voor te bereiden en kwam daartoe zelfs wel wat laat aan.

Nadat majoor A de orde had doen herstellen, gaf hij bevel tot den aanval op de tweede stelling van den verdediger. De compagnie, die den linkervleugel der tegenpartij had overvleugeld, werd gelast die beweging voort te zetten. Een der overigen werd en tirailleur opgelost en rukte vooruit. Een andere volgde als soutienlinie. Twee bleven in reserve.

Op dit oogenblik werd de manoeuvre op last van den Bevelhebber als geëindigd beschouwd en trokken de troepen naar hunne kampementen terug.

Beschouwingen. Onderwerpt men deze oefening aan een critische beschouwing, dan moet men daarbij allereerst het doel in het oog houden, dat daaraan ten grondslag was gelegd. De hoofdzaak was toch het duidelijk doen uitkomen van de hoofdmomenten bij aanval en verdediging volgens de nieuwere gevechtsleer. Met dit doel voor oogen hebben dan ook en aanvaller en verdediger buiten twijfel tot het laatste oogenblik toe de nieuwere tactische regels met alle consequentie volgehouden. Mocht daarbij op de handelingen des aanvallers de bemerking zijn gemaakt, dat zijne bewegingen soms wat langzaam zijn geweest, dit was geheel en al toe te schrijven aan zijn vast voornemen, om zoodra de bewegingen niet volgens zijn bevelen werden uit-

gevoerd, ze voor het oogenblik te doen staken en verkeerde handelingen eerst te herstellen, alvorens verder te gaan.

Verkeerd was het evenwel, dat de Majoor A zich, op het bericht van de cavalerie, dat Oud-Milligen door eenige vijandelijke infanteristen bezet was, een geheele compagnie uit zijn voorste linie een omzwenking deed verrichten naar dien kant, om die weinige manschappen te verdrijven. Wel is waar is er maar ééne sectie heengezonden, die later zeer goed als bedekking van de artillerie is kunnen optreden. Niettemin was het verkeerd om aanvankelijk een geheele compagnie uit de voorste linie daartoe te bestemmen, en wel eerstens, omdat het bericht onjuist was, hetgeen de Majoor A zeer goed kon weten, daar hij met den Majoor B had afgesproken, dat deze niet uit zijn stelling zoude komen; ten tweede, omdat het altijd beter zou geweest zijn, ter verdrijving van de vijandelijke infanterie uit Oud-Milligen, daarvoor een peloton, desnoods een compagnie uit de reserve te bestemmen. De geheele beweging werd nu door een valsch alarm nutteloos vertraagd.

De eerste opstelling van de artillerie des aanvallers was goed. Verder heeft zij door voortdurend en gedurende den geheelen aanval schier werkeloos in die positie te blijven, volstrekt niet voldaan aan hare bestemming, om den werkelijken aanval op het Lugtje voor te bereiden en te ondersteunen. Dit mag evenwel, naar onze meening, geenszins aan den Majoor A worden verweten; want zoodra hij zijn dispositiën voor den aanval aan den commandant der batterij had medegedeeld en dezen in algemeenen zin diens werkring heeft voorgeschreven, mocht hij toch verder wel aan diens oordeel overlaten om bij de algemeene actie behoorlijk in te grijpen. Zoo mocht hij in het onderhavige bijzondere geval er toch wel op vertrouwen, dat, zoodra de artillerie, in verband met andere wapens optredende, ten gevolge van de voorwaartsche bewegingen der infanterie wordt gemaskeerd, de commandant dier artillerie wel — zonder nadere bevelen daartoe af te wachten — zoo mogelijk ook een meer voorwaartsche positie zal trachten te nemen. Het streven naar zoodanige tactische samenwerking is een voornaam doel van de studie der tactiek.

De omtrekkende beweging door het Kootwijksche zand was ontegenzeggelijk doelmatig. Alweder met het oog op het bijzondere doel dat men zich bij deze oefening voorstelde, is het te verklaren, waarom die omtrekking niet door meerdere macht, bijv. door 2 compagnieën is verricht, en waarom de omtrekkende compagnie een oogenblik later moest aanvallen dan de hoofdmacht in het front. Een enkele blik op het terrein toont aan, dat de groote sterkte van de stelling van het Lugtje in het front, door de mogelijkheid van een gemakkelijk uit te voeren omtrekking door het Kootwijksche zand, zoodanig ontzenuwd wordt, dat er geen buitengewone tactische kennis voor noodig is, om te begrijpen, dat de Majoor A enkel door met 2 compagnieën de verdedigers in het front bezig te houden en met 3 compagnieën om te trekken,

hen schier zonder slag of stoot uit de stelling zou hebben verdreven. En mochten de verdedigers dan, tot het te keer gaan van die omtrekking, hunne stelling te veel ontblooten, dan zouden zij het gevaar kunnen belooopen, dat de aanvaller, uit het front der stelling weinig vuur ontvangende, haar door een aanval in front vermeersterde.

De stelling was door den verdediger goed bezet. De plaats der artillerie was met oordeel gekozen. Het kwam ons echter voor, dat de Majoor B zoozeer er naar streefde om zijn snelvuur op het oogenblik van den stormaanval tot de hoogstmogelijke intensiteit op te voeren, dat hij slechts 1 peloton beschikbaar hield tot het te keer gaan en in bedwang houden van de zoo hoogst gevaarvolle omtrekking, die hem op zijn linkervleugel zoo sterk bedreigde — een omtrekking, die zijn troepen bij hun terugtocht blijkbaar tot een volledige ondergang kon voeren. Daarom ware het doelmatiger geweest een geheele compagnie in reserve te houden en haar meer achter het midden, of liever meer achter den linkervleugel te plaatsen.

Inderdaad was het snelvuur bij den vijandelijken stormaanval van zoodanige hevigheid, dat het een ieder moest overtuigen, dat zelfs een drievoudige overmacht bij dien aanval schipbreuk zou moeten lijden. In het algemeen werd het vuur door de compagniescommandanten met beleid in de hand gehouden. In den beginne door scherpshutters langzaam en zeker afgegeven, werd het van lieverlede door de goede schutters meer en meer gevoed en ten slotte met alle hevigheid losgelaten.

Het is zeker zeer gemakkelijk te vertellen, dat voor het hedendaagsch vuurgevecht de volgende regel moet worden gevolgd: over de 600 tot 1000 pas moet er slechts op bijzonder gunstige doelen door de scherpshutters op last van de officieren worden geschoten; op 600 pas wordt het vuur versterkt door goede schutters, op aanwijzing van de pelotons- en sectiecommandanten; onder de 400 pas wordt het vuur algemeen en ook door de in de vuurlinie gerukte gesloten afdeelingen geopend, om steeds tot het oogenblik der beslissing heviger te worden. Zeker echter is de toepassing van dezen regel met mingeoefende troepen uiterst moeilijk. Alleen voortdurende bespreking en oefening kunnen den man het volle besef van de doelmatigheid van dien tactischen regel bijbrengen.

Daartoe werkt zonder twijfel de omstandigheid niet bijzonder gunstig mede, dat dezelfde troepen, die, in een zeer sterke stelling staande, dien regel goed hebben toegepast, die stelling toch hebben moeten ontruimen voor den frontaanval van een geringe meerderheid. De Majoor B had dan ook niet verzuimd, den manschappen de overtuiging in te prenten, dat, wanneer zij goed en rustig vuurden op last van hunne officieren, de stelling in front door geen drievoudige overmacht te nemen zou zijn, en hun tevens medegedeeld, dat wanneer de stelling thans moest worden ontruimd, dit voornamelijk geschiedde, om te doen zien, dat het geen gemakkelijke taak is om troepen, die in een

hevig vuurgevecht gewikkeld zijn, in geregelde orde naar een andere stelling terug te voeren.

De verwarring, die dan ook bij den terugtocht ontstond, ondanks de vooraf genomen maatregelen en gegeven instructiën, leverde daarvan een doorslaand bewijs. De hoofdfout van den verdediger daarbij was, naar onze meening, dat hij te dicht achter de eerste stelling een tweede koos; de terugtocht had in éénen adem tot aan het Soerensche bosch ongeveer voortgezet moeten worden.

Bij Dagorder van den 30sten Augustus n°. 20 werd voor den 31sten daaraanvolgende manoeuvres in het vuur gelast per brigade met twee partijen tegen elkander. Er hebben derhalve op laatstgenoemden datum gelijktijdig 2 manoeuvres in het vuur plaats gehad, die wij achtereenvolgens zullen mededeelen. Aan de infanterie werden 15 losse patronen per man, aan de artillerie 5 karkoeken per stuk verstrekt. De eene brigade moest ten zuiden, de andere ten noorden van den straatweg ageeren.

2DE MANOEUVRE IN HET VUUR OP DEN 31STEN AUGUSTUS.

Onderstelling. Partij A, sterk 8 compagnieën infanterie, 1 eskadron huzaren en 1 batterij veldartillerie, aangevoerd door den Majoor A, aan wien de 1ste luitenant X. van den staf is toegevoegd, vormt de achterhoede van een legerafdeeling, die in de richting Amersfoort—Apeldoorn terugtrekt. Om aan deze afdeeling tijd te verschaffen, moet de achterhoede stelling nemen op het oostelijk gedeelte van het oefeningsterrein.

Afmarsch om 8 uur.

Partij B, sterk 12 compagnieën infanterie, 2 eskadrons huzaren en 1 batterij, aangevoerd door den Majoor B, aan wien de kapitein Y van den staf is toegevoegd, vormt de voorhoede van een aanvallende legerafdeeling, die in last heeft den vijand in de richting Amersfoort—Apeldoorn te vervolgen en uit zijn stellingen te verdrijven.

Afmarsch om 8½ uur.

Uitvoering. Van Oud- naar Nieuw-Milligen terugtrekkende, was de eerste stelling, die zich voor de achterhoede onder den Majoor A opdeed, die bij het Lugtje. De troepen werden als volgt in deze stelling geplaatst: 1 sectie artillerie werd op den straatweg ter hoogte van Nieuw-Milligen geplaatst en daarbij een wachtmeester met 8 huzaren gevoegd, om voorwaarts het terrein te verkennen; terwijl 1 sectie infanterie eenigszins voorwaarts van die artillerie in de langs den zuidkant van den straatweg loopende sloot werd opgesteld, om naderende vijandelijke tirailleurs tegen te houden.

Op het frontgedeelte van de heuvelrij van het Lugtje werden 2 sectiën artillerie, nabij den straatweg, en ter linkerzijde daarvan 3 sectiën infanterie

in verspreide orde geplaatst; terwijl op het zich naar het oosten omhoog buigend gedeelte van bedoelde heuvelrij 2 compagnieën infanterie den linkervleugel der stelling uitmaakten. Bovendien werd een andere compagnie in het Kootwijksche zand vooruitgeschoven, om een zeer waarschijnlijke omtrekking van den linkervleugel op te sporen en te bemoeilijken, welke compagnie in last had tijdig naar den linkervleugel terug te trekken zonder het vuur der infanterie, op dien vleugel geplaatst, te maskeeren.

De overblijvende 4 compagnieën infanterie bleven achter het midden der stelling gedekt in reserve.

Behalve dat de cavalerie ter verkenning van den vijand zou vooruitgaan, werd aan een bijzonder goed bereden cavalerie-officier den last verstrekt, met een viertal ordonnansen den rechtervleugel van den vijand te trekken, om diens opmarsch zooveel mogelijk te bespieden.

Nadat het den Majoor A bij de nadering van Vossen gebleken was, dat dit gehucht onbezet was, rukten de compagniescolonnen échelonsgewijze op de vlakte vooruit, aanvangende met die van den linkervleugel. Als richtingspunt voor deze compagnie was de schuur te Nieuw-Milligen aangewezen; zij was tevens de compagnie waarnaar de andere compagnieën zich richten moesten. Gelijktijdig werden 2 compagnieën met 1 eskadron huzaren door het Kootwijksche zand gezonden, met last 's vijands linkervleugel zooveel mogelijk te bedreigen en bezig te houden, daar deze aanval een schijnaanval moest blijven.

De hoofdaanval moest gericht worden op 's vijands rechtervleugel, waartoe een afzonderlijke colonne, uit 2 compagnieën infanterie en 2 pelotons cavalerie bestaande, den straatweg moest volgen en een voorsprong blijven houden op het voorste of linkeréchelon der over de Garderensche heide vooruitrukkende hoofdmacht, in dier voege, dat de aanval op den vijandelijken rechtervleugel gelijktijdig door die colonne en de hoofdmacht geschieden kon.

Als reserve voor dien aanval was speciaal ééne compagnie aangewezen, die ter hoogte van het stuk bouwland ten westen van Nieuw-Milligen de vlakte moest verlaten en den straatweg volgen.

De artillerie zou den duinrand van het Kootwijksche zand volgen en daartegen leunende hare positiën kiezen.

De Majoor B ontving om 9½ uur van de verkennende cavalerie het bericht, dat 2 of 3 compagnieën infanterie en cavalerie zich in de richting van Kootwijk bewogen; een later bericht vermeldde ook de aanwezigheid van artillerie.

Weldra zag men de infanterie des aanvallers, ter sterkte van 6 à 8 compagnieën geschat, zich op de vlakte ontwikkelen; terwijl zijn artillerie in den duinrand van het Kootwijksche zand, ongeveer ten zuiden van den Mottenkuil in batterij gekomen, haar vuur op de stelling van 't Lugtje opende.

Toen de infanterie des aanvallers op ongeveer 2000 pas — de afstanden waren afgepast — genaderd was, opende ook de artillerie des verdedigers haar vuur, dit richtende op de vijandelijke infanterie. Het vuur van de artillerie

lerie des verdedigers duurde evenwel niet lang. Het schijnt dat die artillerie, ten gevolge van een verkeerd gegeven of verkeerd begrepen bevel, haar vuur ontijdig staakte en aftrok, om zich ten zuiden van 's Grevenhout te plaatsen. Het is anders moeilijk te verklaren, waarom zij de aanrukkende vijandelijke infanterie niet bleef beschieten, totdat deze op 1000 à 800 pas genaderd was, om alsdan ongeveer 1500 pas achter het Lugtje in het open terrein stelling te nemen, ten einde den terugtocht der eigen troepen te dekken en het deboucheeren van den vijand over de heuvelrij van het Lugtje te bemoeilijken. Ware zij door een welgericht en overmachtig vuur van de artillerie des aanvallers zoo spoedig tot zwijgen gebracht, dan zouden de scheidsrechters dit hebben moeten uitmaken.

De aanvallende infanterie rukte intusschen, in dichte tirailleurliniën door kleine colonnes ondersteund, allengs nader, totdat zij eindelijk onder het bereik van het infanterievuur der verdedigers kwam. Van weerszijden begonnen nu de geweschoten te knallen, en volgden elkander allengs met geringer tuschenpoozen op, naargelang de afstanden, die de beide partijen scheidden, kleiner werden; totdat zij eindelijk kortstondig in een ratelend snelvuur overgingen, toen de aanvallers op ongeveer 400 pas de vijandelijke stelling waren genaderd.

Inmiddels was de batterij des aanvallers mede vooruitgerukt en voegde haar vuur bij dat van de infanterie.

Plotseling verstomde het snelvuur in de stelling. De aanvallers maakten van dit gunstig oogenblik onmiddellijk gebruik en stormden om en op den vijandelijken rechtervleugel met 4 compagnieën vooruit, spoedig gevolgd door een vijfde en van nabij ondersteund door de reserve, uit 2 compagnieën bestaande. In de stelling aangekomen, zagen de bestormers den vijand reeds op alle punten terugtrekken.

Bij de verdedigende partij waren namelijk de volgende bevelen gegeven: aan de infanterie, die het lage front op den rechtervleugel der stelling bezette, dat zij naar de *linkerflank* — de bedoeling was echter naar de *rechterflank* — moest terugtrekken; aan de infanterie die op het hooge front der heuvelrij stond, dat zij de vijandelijke infanterie moest laten naderen tot op ongeveer 400 pas, alsdan kort snelvuur geven en terugtrekken achter de artillerie naar den straatweg, om aldaar ter hoogte van de westelijke punt van 's Grevenhout op nieuw stelling te nemen.

Aan de compagnieën op den linkervleugel werd gelast achtereenvolgens, doch vooral niet te laat, en vlug hare stellingen te ontruimen en een oostwaarts gelegen hoogte te bezetten.

Aan de vermelde bevelen, aan de 3 sectiën infanterie, die het frontgedeelte der heuvelrij bezet hadden, gegeven, was het toe te schrijven, dat het snelvuur uit de stelling tegenover de groote krachtsontwikkeling des aanvallers niet hevig kon zijn en slechts kort duurde; zoodat 7 vijandelijke compagnieën schier zonder slag of stoot vasten voet in de stelling kregen.

De rechtervleugel van den aanvaller schijnt voortdurend door den linkervleugel des verdedigers in bedwang te zijn gehouden. Door het te lang standhouden van een der compagnieën op dien vleugel van den verdediger, werd zij door de scheidsrechters als verloren beschouwd en van het terrein gezonden.

De sectie artillerie, die op den straatweg stond, was bij de algemeene terugtrekkende beweging de overige artillerie gevolgd en nam verder op den straatweg weder stelling, echter, — vermoedelijk ten gevolge van een verkeerd overgebrachte order — op te korten afstand van de vijandelijke tirailleurs, waardoor deze sectie buiten gevecht gesteld werd.

Terwijl de verdedigers bezig waren zich in een tweede stelling vast te zetten, werd op last van den Bevelhebber het signaal »halt" geblazen, waarop alles halt maakte op de plaatsen, waar men zich op dat oogenblik bevond.

Kort daarna werd de manoeuvre voortgezet. Het bleek, dat zoowel de colonne die door het Kootwijksche zand was gemarcheerd, als de troepen, die op Nieuw-Milligen waren gericht geworden, aan hunne roeping hadden kunnen voldoen. Het front der vijandelijke opstelling was zoozeer zuidwaarts gekeerd, dat de aanvaller door de omtrekking bij Nieuw-Milligen, met een aanzienlijke macht in 's vijands rug was gekomen.

De terugtrekkende troepen van den verdediger werden met krachtige snelvuren vervolgd. De cavalerie stond gereed den aanval te ondernemen op de cavalerie en artillerie van den vijand, die beiden een tijd lang aan het werkdadig infanterievuur hadden blootgestaan, toen de oefening voor goed als afge-loopen werd beschouwd.

Beschouwingen. Bij de beschouwingen over de eerste manoeuvre werd reeds opgemerkt, dat de stelling bij het Lugtje in het front zoo sterk is, dat zij tegen een drievoudige overmacht gemakkelijk is te behouden; maar tevens werd gezegd, dat de mogelijkheid om haar linkervleugel gedekt te naderen en te omtrekken, hare waarde zeer verminderde.

Nu zien wij bij deze manoeuvre den aanval in front zonder veel moeite gelukken, zonder dat hij gepaard ging met een beslissende omtrekking van den linkervleugel der stelling.

De oorzaak van het welslagen van dien frontaanval is evenwel reeds genoegzaam uit het verhaal van de wederzijdsche handelingen gebleken. Die oorzaak moet worden gezocht in het te zwak bezetten en het te vroeg ontruimen van de stelling door den verdediger. Het aanvankelijk zwak bezetten van het frontgedeelte der stelling — met inbegrip der bij Nieuw-Milligen staande sectie infanterie slechts door 1 compagnie — was niet kwaad, daar toch een reserve van 4 compagnieën achter de stelling beschikbaar stond om daarin te rukken, zoodra het bleek dat de hoofdaanval op het front en den rechtervleugel der stelling werd gericht. Bleek het daarentegen, dat de hoofdaanval op den linkervleugel werd ondernomen, dan zouden de 3 compagnieën, die dezen vleugel moesten verdedigen, uit die reserve spoedig met 2 à 3 compagnieën

versterkt zijn kunnen worden, terwijl de overblijvende compagnieën der reserve op het frontgedeelte hadden kunnen rukken. Zooals de troepen derhalve aanvankelijk in de stelling geplaatst waren, had de verdediger het alleszins in zijn macht den vijand tijdig genoeg op alle punten met een geduchte vuur-massa te ontvangen en hem, met het oog op zijne betrekkelijk geringe over-macht, met geen onbeduidende gunstige kansen af te slaan.

En hoewel in 't algemeen genomen een achterhoede zich niet al te zeer in een gevecht moet wikkelen, vooral indien er geen dringende noodzakelijkheid toe bestaat; hoewel haar taak hoofdzakelijk bestaat in tijd te winnen, den vijand op te houden door hem, zoo de gelegenheid hiertoe gunstig is, tot het ontwikkelen zijner krachten, dus tot tijdverlies te noodzaken, telkens verlaten positiën te doen nemen en op nieuwe te doen stuiten: zoo mag zij echter geenszins zeer sterke stellingen, die zij met groote waarschijnlijkheid, vooral tegenover een betrekkelijk geringe overmacht, kan behouden, en waar zij den vijand een geduchten slag kan slaan, ontruimen voordat zij alle middelen daartoe heeft gebruikt. Is het bovendien geen gunstige omstandigheid voor een achterhoede, wanneer zij in een sterke stelling, al waagt zij er ook iets bij, een geduchten weerstand biedt, en door zulk een vertoon van stoutheid den moed der eigen troepen staande houdt en den vijand ontzag inboezemt? Moet zij daartoe niet zelfs gedurig een aanvallende houding aannemen?

Gunstiger dan in het bestaande geval konden de omstandigheden voor een achterhoede wel niet zijn. Zelfs was de wijze, waarop de aanval werd ver-richt, geheel en al ten haren voordeele. Want de aanvaller rukte met 8 com-pagnieën over de open en vlakke heide tegen het front der stelling op; hij had, daar hij den straatweg niet mocht overschrijden, geen genoegzame ruimte om die macht op te lossen, en naarmate die compagnieën het aangewezen aanvals-punt, de schuur bij Nieuw-Milligen, naderden, boden zij onvermijdelijk een dichtere schijf aan. Wanneer zij toen door drie compagnieën uit de stelling waren beschoten, kan men gerustelijk aannemen, dat de aanval in de werke-lijkheid, tengevolge van de geduchte verliezen, zou zijn afgeslagen geworden.

Het is naar onze meening buiten tegenspraak, dat de stelling door den verdediger te vroeg ontruimd is. Het uitdrukkelijk bevel van den majoor B om na een kort snelvuur de stelling te ontruimen, in verband met het niet optreden van de 4 in reserve staande compagnieën tot het afslaan van den aanval, bewijst genoeg, dat genoemde hoofdofficier slechts beoogde tijd te winnen door den vijand te doen opmarcheeren, tot omtrekkingen te lokken, telkens verlaten positiën te laten nemen en op nieuwe te doen stuiten. Hoe het evenwel daarmede gesteld moge wezen, wij gelooven niet, dat zoodanige handelwijze van den commandant eener achterhoede, die in gelijke omstan-digheden verkeert, gebillijkt zal worden.

Op grond van het medegedeelde ten aanzien van den aanval, moet men erkennen, dat de aanvaller een hoogst gevaarlijk spel speelde. In het afge-trokkene beschouwd was het doen van den hoofdaanval over de open en effen

heide in de richting op Nieuw-Milligen zelfs verkeerdt. Het valt zoo dadelijk in 't oog, dat het zwakke punt der stelling op haar linkervleugel gelegen is, dat wij naar andere motieven moeten zoeken, die den Majoor A aanleiding hebben kunnen geven, om zijn hoofdmacht op den rechtervleugel te richten.

Wij hebben redenen om het volgende te gissen. De eerste manoeuvre was, namelijk zooals gewoonlijk het geval is, onwillekeurig ter sprake gekomen in een kring van officieren. Het eenstemmig gevoelen over de heuvelrij van 't Lugtje als verdedigingsstelling kwam hierop neer, dat zij in front schier onneembaar te achten was en de verdediger alleen door een omtrekking van den linkervleugel gedwongen kon worden haar op te geven; met andere woorden, dat derhalve de hoofdaanval moest gericht worden op den linkervleugel der stelling.

Nu was het natuurlijk, dat Majoor B, die evenals de Majoor A bij dat gesprek tegenwoordig was geweest, bij het bezetten van de stelling op den linkervleugel daarvan 3 compagnieën plaatste, die desnoods uit de reserve nog ondersteund hadden kunnen worden, terwijl de verdediging van het frontgedeelte slechts aan hoogstens 1 compagnie werd toevertrouwd. Evenzeer was het natuurlijk, dat de Majoor A begreep, dat hij bij zijn aanval den linkervleugel der stelling sterk bezet zou vinden; hij kon dus met zekerheid vermoeden, dat hij op 's vijands linkervleugel den meesten weerstand te verwachten had. Op grond daarvan laat het zich verklaren, waarom de Majoor A, gedachtig aan den regel om zoomin mogelijk datgene te doen, wat de vijand wenscht, zijn hoofdaanval op den rechtervleugel van de stelling richtte.

Dat nu die aanval gelukte, was, zooals uit de beschrijving genoegzaam zal gebleken zijn, hoofdzakelijk aan de ontijdige ontruiming en de werkeloosheid der reserve toe te schrijven. Bij een eenigszins krachtiger verdediging zou de aanval, naar veler meening, hebben moeten mislukken.

(Wordt vervolgd.)